



# تقلب در صورتهای مالی براساسی

## گزارش انجمن بازرسان رسمی تقلب

لیلا صدیقی کمال ✍

### مقدمه

آثار زیانباری که رسواییهای مالی در سالهای اخیر به وجود آورده، توجه به بحث تقلب<sup>۱</sup> و به ویژه تقلب در صورتهای مالی را اجتناب ناپذیر کرده است. رسواییهای مالی نه تنها هزینه ها و زیانهای اقتصادی مانند متضرر کردن اعتباردهندگان، سرمایه گذاران و سهامداران داشته، بلکه هزینه های سیاسی و قضایی و ... را نیز به بار آورده است. در این زمینه، هر ساله انجمن بازرسان رسمی تقلب<sup>۲</sup> (بزرگترین انجمن بررسی و کشف تقلب در دنیا) گزارشی از میزان تقلبها و رسواییهای مالی را که کشف و گزارش شده، منتشر می کند. این گزارش<sup>۳</sup> اطلاعات جامعی را در این زمینه منتشر می کند. رویکرد گزارش تاکید بر تقلبها و سوءاستفاده های حرفه ای است.

گزارش انجمن بازرسان رسمی تقلب در سال ۲۰۱۲، تعریف دقیقی از تقلبهای حرفه ای<sup>۴</sup> را بیان کرده و با ارائه آمار و ارقام، تقلب صورتهای مالی را از گرانترین تقلبها و رسواییهای مالی دانسته و به شرح و توضیح شیوه های تقلب صورتهای مالی و آثار مخرب آن پرداخته است.

## تعریف تقلبهای حرفه‌ای و انواع آن

تعریف گزارش انجمن بازرسان رسمی در مورد تقلب: "تقلب عبارت از سوءاستفاده فرد از موقعیت و نفوذ خود برای به‌کارگیری غلط داراییها و منابع سازمان است." در این گزارش، تقلبهای حرفه‌ای به سه گروه گسترده تقسیم شده که به کمک جدول ۱ به شرح هر یک پرداخته می‌شود.

انواع تقلب در سه مقوله فساد مالی<sup>۵</sup>، سوءاستفاده از داراییها<sup>۶</sup> و تقلب در صورتهای مالی (FSF) طبقه‌بندی می‌شود:

**فساد مالی:** تقلبی است که در آن کارکنان یک واحد از موقعیت و نفوذ خود به منظور دستیابی به منافع مستقیم و یا غیرمستقیم، سوءاستفاده می‌کنند؛ مانند دریافت پورسانت و درگیر شدن در تضاد منافع (طرحهای خریدوفروش)، رشوه‌خواری.

**سوءاستفاده از داراییها:** شامل دزدی یا استفاده نادرست کارکنان از موجودیها و سایر داراییهای یک سازمان است. مانند ترفندهای سرقت وجه نقد یک شرکت به صورت مستقیم یا سرقت توسط رسیدهای وجه نقد، پرداختهای جعلی کالا، دزدی، سرقت و خریدوفروش غیرقانونی داراییها و ...

**تقلب در صورتهای مالی:** عبارت است از ارائه نادرست، حذف اقلام و افشا نکردن کافی اطلاعات به منظور فریب استفاده‌کنندگان صورتهای مالی، به خصوص سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان که بیشتر اوقات با بیش‌نمایی<sup>۷</sup> داراییها و درآمدها یا کم‌نمایی بدهی‌ها و هزینه‌ها همراه است و یا برعکس.

## زیانهای تقلب در صورتهای مالی

بنابر تحقیق فارل و همکاران (Farrell et al., 1999)، به‌طور معمول تخمین دقیق میزان هزینه‌های تقلب و مصداقهای آن امری مشکل است؛ زیرا بسیاری از تقلبها و سوءاستفاده‌ها کشف نشده و همه موارد کشف‌شده نیز افشا نمی‌شوند. افزون‌براین،

تاثیر مالی اقدامهای مجرمانه نیز قابل اندازه‌گیری نخواهد بود. با این حال و بر مبنای تخمینی احتیاط‌آمیز، بیش از ۵۰ درصد شرکتهای ایالات‌متحد قربانی تقلب در صورتهای مالی هستند که مبلغ این ضرر و زیانها به‌طور متوسط بیش از ۵۰۰,۰۰۰ دلار است (Albrecht & Searcy, 2001).

**انرون** (Enron) حدود ۷۰ میلیارد دلار ارزش بازار کل سرمایه شرکت را که متعلق به سرمایه‌گذاران، کارکنان و بازنشتگان بود، طی این رسواییها از دست داد.

زیانی که شرکتهای **گلوبال کراسینگ** (Global Crossing)، **تایکو** (Tyco)، **کوئست** (Quest)، **ورلدکام** (Worldcom) و **انرون** به سهامداران خود وارد کرده‌اند، در حدود ۴۶۰ میلیارد دلار بود (Cotton, 2002). دیگر هزینه‌های ناشی از تقلب صورتهای مالی شامل هزینه‌های قانونی، مانند افزایش هزینه‌های بیمه است. در تحقیقهای انجام‌شده به‌وسیله بازرسان رسمی تقلب درباره اینکه چند درصد درآمد سالانه سازمانها صرف خسارتها و زیانهای ناشی از تقلب می‌شود، ارزیابی آنها این‌گونه بوده که به‌طور متوسط سالیانه ۵ درصد از درآمد، صرف هزینه‌ها و زیانهای مربوط به تقلب می‌شود.

در سال ۲۰۱۲، انجمن بازرسان رسمی تقلب تعداد ۱۸۸۸ مورد از تقلب را گزارش کرده‌اند. نمودارهای صفحه بعد، میزان فراوانی و زیانهای ناشی از تقلب در هر سه گروه را نشان می‌دهد.

مشاهده می‌شود که سوءاستفاده از داراییها شایعترین نوع تقلب بوده است؛ به‌گونه‌ای که ۸۶/۷ درصد از این نوع تقلب، به‌طور متوسط موجب ۱۲۰,۰۰۰ دلار زیان شده است. در مقابل، تقلب در صورتهای مالی تنها ۷/۶ درصد بوده است؛ اما به‌طور متوسط باعث از دست دادن بیش از ۱ میلیون دلار در هر واحد تجاری شده است. فساد مالی به‌طور تقریبی در میانه



## عمده‌ترین روش تقلب در صورتهای مالی

به صورت بیش‌نمایی داراییها و درآمدها و یا

کم‌نمایی بدهیها و هزینه‌ها است

قرار گرفته و به طور متوسط باعث از دست رفتن ۲۵۰,۰۰۰ دلار در هر مورد شده است.

### شیوه‌های انجام تقلب در صورتهای مالی

عمده‌ترین روش تقلب در صورتهای مالی به صورت بیش‌نمایی داراییها و درآمدها و یا کم‌نمایی بدهیها و هزینه‌ها است. البته گاهی اوقات عکس موارد یادشده رخ می‌دهد؛ یعنی با کم‌نمایی داراییها یا درآمد و بیش‌نمایی بدهیها یا هزینه‌ها، تقلب در صورتهای مالی صورت می‌گیرد.

به‌طور کلی، چهار شیوه متداول برای انجام تقلب در صورتهای مالی وجود دارد:

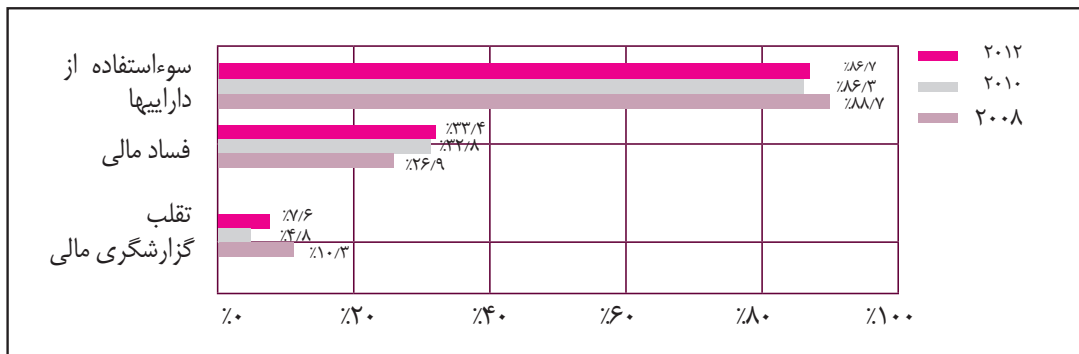
• **ثبت درآمدهای واهی**<sup>۸</sup>: بدین معنی که کالا یا خدمتی ارائه نشده، اما در دفاتر حسابهای دریافتی بدهکار و درآمد بستانکار می‌شود. از نمونه‌های آن می‌توان به مشتریان جعلی و فروشهای جعلی اشاره کرد. این نوع تقلب باعث افزایش داراییها و در نهایت بیش‌نمایی (بیشتر از واقع نشان دادن) سود خواهد شد و متداولترین نوع تقلب صورتهای مالی است. تقلب صورتهای مالی شرکتی نظیر گلوبال کراسینگ،

کوئست، فور زد بست (ZZZZ Best)، از این نوع بوده است. • **استفاده نادرست از تفاوت زمانی**<sup>۹</sup>: در این روش، درآمدهای دوره بعد را در دوره جاری شناسایی و در مقابل، هزینه‌های دوره جاری را به دوره یا دوره‌های بعد منتقل می‌کنند.

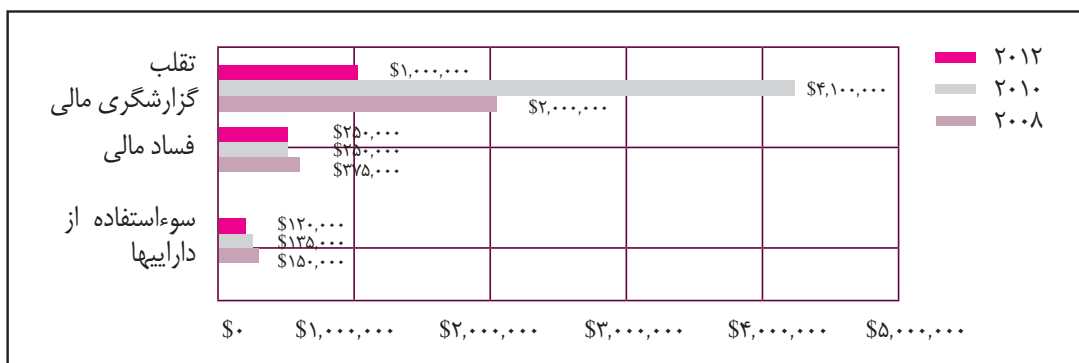
• **ارزیابی نادرست داراییها**<sup>۱۰</sup>: از نمونه‌های این شیوه می‌توان بیش‌نمایی داراییهای جاری، مانند دستکاری حساب موجودیها را نام برد. با بیش‌نمایی موجودی پایان دوره، بهای تمام‌شده کالای فروش‌رفته کاهش یافته و در نهایت سود بیشتر از واقع گزارش می‌شود.

مورد دیگر، ارزیابی نادرست داراییها و سرمایه‌ای کردن مخارج تحقیق و توسعه به‌جای به هزینه منظور کردن آنهاست. همچنین، ثبت نکردن هزینه استهلاک داراییهای مشهود و نامشهود، بیش‌نمایی داراییها در زمان تحصیل و ادغام، نشان دادن داراییها در صورتهای مالی، در حالی که آن دارایی در حقیقت واقع در مالکیت واحد نیست، از دیگر مواردی است که می‌توان نام برد. تقلب در صورتهای مالی ورلدکام، فارمور (PharMor) از این نوع بوده است.

• **حذف عمده بدهیها و هزینه‌ها**: این کار به منظور بهتر نشان



نمودار ۱- فراوانی تقلبهای حرفه‌ای براساس طبقه‌بندی انجمن بازرسان رسمی تقلب



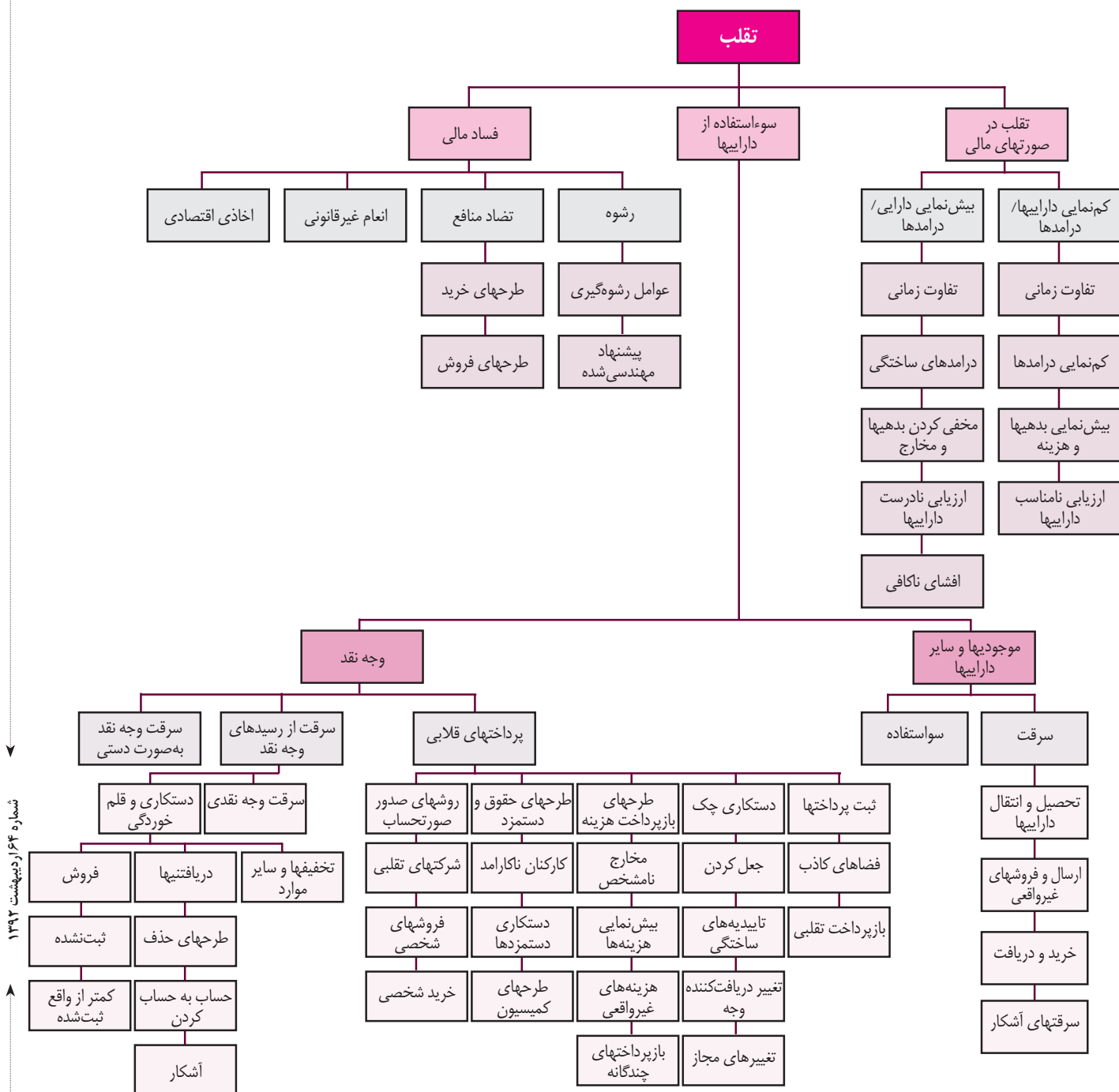
نمودار ۲- میانگین زیان تقلبهای حرفه‌ای براساس طبقه‌بندی انجمن بازرسان رسمی تقلب

تخطی از اصول حسابداری و یا هر اطلاعات بااهمیت دیگری که در صورت افشا بر نتایج صورتهای مالی و تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان اثر می‌گذارد. از دیگر نمونه‌ها می‌توان به ارائه نادرست ماهیت عملکرد یک بنگاه، ارائه نادرست تصمیمهای مدیریت و افشا نکردن کافی آنها اشاره کرد.

دادن وضعیت مالی انجام می‌شود؛ مانند ثبت نکردن حسابهای پرداختنی و سایر بدهیها، ثبت کردن درآمدها و سودهای تحقق‌نیافته و در نظر نگرفتن بدهیهای حقوقی. انرون در تقلب صورتهای مالی خود این شیوه را به‌کار برده است.

• **افشای ناکافی:** افشا نکردن تغییر در رویه‌های حسابداری و

**جدول ۱- طبقه‌بندی تقلب و سوءاستفاده حرفه‌ای**

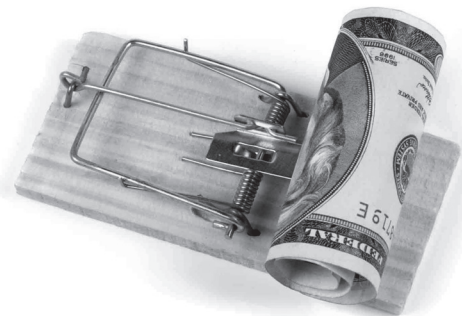


## آثار تقلب بر صورتهای مالی

تقلب صورتهای مالی مانند هر نوع تقلب دیگری، آثار مخربی را به دنبال دارد و خسارتهای اقتصادی جبران ناپذیری را در شرکتهای درگیر به وجود می آورد که در نهایت منجر به ورشکستگی آنها شده و باعث از دست رفتن دهها و در مواردی هزاران فرصت شغلی به ویژه برای افراد درگیر در تقلب خواهد شد؛ چراکه این پدیده باعث از بین رفتن نتایج، عملیات عادی و عملکرد شرکتهای مذکور می شود.

این نوع رسوایی مالی که باعث ایجاد شک در بازار سرمایه شده، در مواردی منجر به کاهش اعتماد بازار سرمایه و فعالان آن به اطلاعات گزارشهای مالی شده و در نهایت باعث به وجود آمدن بازارهایی با کارایی ضعیف شده است.

از طرفی با هر تقلبی که صورت می گیرد، قابلیت اتکا، کیفیت، شفافیت و یکپارچگی فرایند گزارشگری مالی تضعیف می شود و مجامع حرفه ای حسابداری و حسابرسی تحت فشار قرار می گیرند؛ به طوری که درستی و بیطرفی حرفه حسابرسی خدشه دار می شود (به خصوص حسابرسان و موسسه های حسابرسی) و اعتماد عمومی و اطمینان به حرفه حسابرسی و حسابداری از بین می رود.



## نتیجه گیری

طبقه بندی دقیق انجمن بازرسان رسمی تقلب از انواع تقلب و بررسی میزان فراوانی و خسارتهای ناشی از هر یک، توجه بیشتر به بحث تقلب به ویژه تقلب صورتهای مالی، به عنوان زیان بارترین نوع تقلب در سازمانها و شرکتها را نشان می دهد. تقلب صورتهای مالی باعث گمراه کردن استفاده کنندگان به ویژه سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان می شود؛ این در حالیست که هدف اصلی صورتهای مالی ارائه اطلاعات مفید برای طیف گسترده ای

از استفاده کنندگان - به ویژه سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان - به منظور گرفتن تصمیمهای اقتصادی است.

پس از آنجایی که ارائه صورتهای مالی گمراه کننده و مخدوش از زیانبارترین چالشهای پیشروی سازمانها به ویژه بنگاههای اقتصادی می باشد، توجه هر چه بیشتر به این موضوع به آنها کمک می کند تا صورتهایی مالی تهیه کنند که مبنایی صحیح برای تصمیم گیری استفاده کنندگان را فراهم آورد و همچنین خود را از خسارتهای و زیانهای ناشی از این نوع تقلب که در نهایت می تواند یک شرکت را منجر به ورشکستگی کند، حفظ نمایند.



## پانوشتها:

- 1- Fraud
- 2- Association of Certified Fraud Examiners (ACFE)
- 3- 2012 GLOBAL FRAUD STUDY
- 4- Occupational Fraud
- 5- Corruption
- 6- Assets Misappropriation
- 7- Overstating
- 8- Fictitious Revenues
- 9- Timing Differences
- 10- Improper Asset Valuations

## منابع:

- خانی عبدالله، فعالیتهای تقلب آمیز و آینده حرفه حسابدار رسمی، حسابرس، شماره ۳۸، ص ۴۴، پاییز ۱۳۸۶
- وکیلی فرد حمیدرضا و دیگران، بررسی ویژگیهای تقلب در صورتهای مالی، حسابدار، شماره ۲۱۰، ص ۳۶، شهریور ۱۳۸۸
- Albrecht W.S., D. Searcy, **Top 10 Reasons Why Fraud is Increasing**, U.S. Strategic Finance 82 (11), 2001, pp. 58-61
- Cotton D.L., **Fixing CPA Ethics Can Be an Inside Job**, WASH. Post, Oct. 20, 2002 at B2
- Farrell B., R. Franco, R. Joseph, **The Role of Auditor in the Prevention and Detection of Business Fraud**, SAS No. 82, Western Criminology Review 2/1, <http://wcr.Sonoma.edu/v2nl.html>, 1999
- The Association of Certified Fraud Examiners (ACFE) **GLOBAL FRAUD STUDY 2012**, [http://www.ACFE.com/uploadedFiles/ACFE\\_Website/Content/rtn/2012-report-to-nations.pdf](http://www.ACFE.com/uploadedFiles/ACFE_Website/Content/rtn/2012-report-to-nations.pdf)
- The Association of Certified Fraud Examiners (ACFE), **Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse**, Austin, tx, Auther, 2009